

بحران هویت و عوامل موثر بر شکل گیری هویت ایرانی - اسلامی در کودکان

فرزانه قاسمی چفته

چکیده

پژوهش حاضر تحت عنوان بحران هویت و عوامل موثر بر شکل گیری هویت ایرانی اسلامی در کودکان با هدف بررسی نقش والدین، نظام آموزشی، وسایل ارتباط جمعی، همسالان و انواع بازیها انجام گرفته است. در این بررسی جامعه آماری کلیه دانش آموزان مدارس مقطع ابتدایی دخترانه و پسرانه شهرمیبد بودند. برای بررسی تغییرات هویت، محقق سن ۷ تا ۱۱ سالگی را مبنای کار خود قرار داده است؛ برای تعیین حجم نمونه از جدول کرجسی و مورگان و مطابق با حجم جامعه ۲۸۵ نفر استفاده گردید برای دستیابی به اهداف مورد نظر از روش خوشه ای استفاده شد و سپس طبق محدوده جغرافیایی ۵ مدرسه به طور تصادفی از محدوده های جغرافیایی انتخاب و ۲۸۵ نفر از این مدارس به شیوه در دسترس برای پژوهش برگزیده شدند. جهت جمع آوری داده ها، در این تحقیق از پرسشنامه هویت اسلامی - ایرانی ساخته شده توسط رستگاری در سال ۱۳۹۱ استفاده شده است. پس از جمع آوری داده های حاصل از پرسشنامه به منظور آزمون فرضیه تحقیق و به علت نا پارامتریک بودن داده ها علاوه بر آمار توصیفی از آمار استنباطی ناپارامتریک خی دو (نیکویی برازش) استفاده شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل یافته های تحقیق نشان میدهد که عوامل والدین، نظام آموزشی، وسایل ارتباط جمعی، گروه همسالان و بازیها در شکل گیری هویت ایرانی اسلامی دانش آموزان ابتدایی تاثیر گذار است.

کلمات کلیدی: بحران هویت، هویت ایرانی - اسلامی، شکل گیری، کودکان

مقدمه:

گذر از کودکی به نوجوانی با چالشهای عمده زیستی، روانی و اجتماعی روبه رو است و این باور کلی وجود دارد که فرایندهای رشد و نمو در حالات هیجانی، نگرشها و الگوهای رفتاری نوجوانان منعکس می شود. (جنکینز، ۲۰۰۲) اریکسون در شناخت و تفسیر مسایل مربوط به این دوره، از عنوان هویت یابی نام برده است. وی بیان میدارد که هویت عبارت است از احساس نسبتا پایدار از یگانگی خود و وظیفه اصلی در طول این دوره، شکل گیری یک حالت باثبات هویتی میباشد (دوریس و همکاران، ۲۰۰۸). مراحل رشد روانی - اجتماعی اریکسون نشان میدهد که هدف ابتدایی و اصلی نوجوانی، توسعه منسجم و پایدار هویت در مقابل سردرگمی هویت میباشد که یک وظیفه روانی - اجتماعی است. (اولدنهیگل و همکاران، ۲۰۱۱) موفقیت فرد در شکل دادن به هویت فردی خود اعم از اینکه به علت تجارب نامطلوب کودکی و یا شرایط نامساعد فعلی باشد، بحرانی ایجاد می کند که بحران هویت یا گم گشتگی نام دارد (طایفی، ۱۳۸۲) بحران هویت واژه ای است که به وسیله اریکسون برای توصیف ناتوانی افراد در قبول نقشی که جامعه از آنان انتظار دارد، به کار رفته است (شرفی، ۱۳۸۰) نخستین تکلیف هر نوجوان برقراری احساس نوینی از هویت ایگوست که بحران آن همراه با سرگردانی هویت است در بحران هویت، همچنین الزامات زیادی برای فرد در آینده به وجود می آید (کرین، ۱۳۸۷) پس اگر شخص در دوره های قبلی به وضعیت استحکام و تکیه بر خود دست یافته باشد، بهتر می تواند درباره خود

تصمیم بگیرد و تعارض هویتی را به صورت مثبت حل کند. در غیر این صورت، ممکن است به گروههای ضداجتماعی پناه ببرد (سیف و همکاران، ۱۳۸۱) در بحران هویت، ممکن است شخص از ایدئولوژیی به ایدئولوژی دیگر گرایش یابد و وفاداری که از خصایص دوره هویت است، اعتقاد به ایدئولوژی آینده فرد را مستحکمتر می کند (فیست و فیست، ۱۳۹۲) از بین هویت‌های متعددی که در یک شخص عمل می کند، هویت فرهنگی برجستگی خاصی دارد و معنای واژه فرهنگی چنانکه لازمه آگاهی از این بحران هویت است، نیازمند تعریف روشن و گویاتری است. (پاتریک، ۲۰۰۱) در یک بیان عام و کلی میتوان بحران هویت فرهنگی را به معنای گسستن و بیگانه شدن انسان از اصل و ریشه های فرهنگی دانست که در آن زیسته و با آن آمیخته و نیاز به پیوستن به اصل و ریشه های فرهنگی دیگری دارد؛ به بیان دیگر، مفهوم بحران هویت فرهنگی مترادف مفهوم از خود بیگانگی است و این گسستن و پیوستن ها می تواند در قالب فراموشی و یا کم ارزش دانستن زبان مادری و بی توجهی به آداب و رسوم و سنن متجلی شود. (احمدی، ۱۳۸۷) در بحران هویت، اغلب افراد به ساخت دهی پایدار شخصیتی نایل نمی شوند و با فکر پراکندگی وجود خود به سر می برند. از جنبه های مهم از شخصیت هویتی فرد، به خصوص در سنین نوجوانی و جوانی، بدست آوردن هویت بینشی و فکری و دست یافتن به شخصیت مذهبی است. (سیف و همکاران، ۱۳۸۱) با توجه به اینکه ایران، جامعه ای در حال گذار از سنت به مدرنیته بوده و بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۶ حدود ۲۵٪ از جمعیت کشور را افراد زیر ۱۵ سال یعنی کودکان و نوجوانان تشکیل می دهند بنابراین انجام مطالعه های روی این بخش از جامعه اهمیت زیادی دارد (مرکز آمار ایران) کشور ما ایران همواره تحت تاثیر دو جریان پر قدرت در تشکیل هویت بوده است یکی وطن و دیگری دین. این دو جریان در تمامی استنادات و مدارک به دست آمده از ایران کهن همواره با یکدیگر همراه بوده اند و هیچگاه از یکدیگر جدا نشده اند، شاید در دوره ای یکی بر دیگری اولویت یافته اما هیچگاه به تنهایی مطرح نبوده اند، این امر موجب می شود که مولفه های تاثیرگذار در دو بعد ذکر شده شناسایی و حائز اهمیت باشند. در این راستا این پژوهش سعی بر آن دارد تا ضمن معرفی هویت اسلامی - ایرانی عوامل تاثیرگذار شکل پذیری هویت ایرانی اسلامی در کودکان را شناسایی نماید. از پیش نیازهای هرگونه زندگی اجتماعی اعم از هویت های نژادی، خاکی، قومی، گروهی، فرهنگی و ... که با انواع خرده فرهنگها، زبان، دین و ایدئولوژی و مهارت و حرف و ... مشخص می شوند، برخوردار از هویت ملی است. (گلشنی و همکاران، ۱۳۸۷)

ابعاد هویت ملی:

- الف) بعد اجتماعی:** هر شخص از طریق محیط اجتماعی ای که به آن تعلق دارد، یا بدان رجوع می کند هویت خود رامی سازد.
- ب) بعد تاریخی:** بعد تاریخی هویت ملی آگاهی مشترک افراد یک جامعه از گذشته تاریخی و احساس دلبستگی به آن و احساس هویت تاریخی و هم تاریخ پنداری است که پیونددهنده نسل های مختلف به یکدیگر است.
- ج) بعد جغرافیایی:** محیط جغرافیایی و سرزمینی تبلور فیزیکی، عینی، ملموس و مشهود هویت ملی به حساب می آید که ضرورتی بس عظیم است.
- د) بعد سیاسی:** تعلق به دولت، نظام سیاسی و ارزش های مشروعیت بخش حکومت است.
- ه) بعد دینی:** داشتن دین و مذهب مشترک، پابندی و وفاداری به آن، اعتقاد و تمایل به مناسک و آئین های مذهبی فراگیر در روند شکل دهی هویت ملی بسیار مؤثر است.
- و) بعد فرهنگی/ میراث فرهنگی:** مجموعه هنجارها و آداب و رسوم عام و مشترک که پایداری زیادی دارند از قبیل شیوه معماری، سنت ها، اعیاد و اسطوره ها و عرف و فرهنگ مردم، بعد فرهنگی هویت را تشکیل میدهند.

ز) بعد زبانی: زبان و آثار ادبی نه تنها به عنوان یک محصول اجتماعی بلکه ابزار و وسیله ارتباطات در تولید و بازتولید فرهنگ و هویت است. (افروغ، ۱۳۸۸) آنچه که هر جامعه را از جوامع دیگر تمیز میدهد، خصوصیات است که شناسنامه فرهنگی آن جامعه به حساب می‌آید. تاریخ و گذشته تاریخی، وطن و سرزمین، نیاکان، باورها، زبان، عقاید، دین و اسطوره‌های مذهبی، حماسه‌ها، هنر و ادبیات کهن، نژاد، قومیت و سنن قومی عناصری هستند که "هویت فرهنگی" هر جامعه را می‌سازند. (افروغ، ۱۳۸۸)

بحران هویت: بحران هویت بیشتر در نوجوانان و جوانان گزارش شده است. برخی از آثار بحران هویت عبارتند از: احساس پوچی، از خود بیگانگی، احساس تنهایی در میان جمع و جامعه، جستجوی هویت منفی است، اگر نوجوان نتواند از راه هویت مثبت و قبول مسئولیتها، نقشهای خود را بروز بدهد، به هویت منفی روی می‌آورد. بی‌هدفی و سر در گمی نیز از دیگر عوارض بحران هویت است. (شایگان، ۱۳۸۶) ضرورت بحث از هویت در این است که داشتن تعریفی از خود اولین قدم در ایفای نقش و از مقدمات انسان بودن است، از ابتدای ظهور بر کره خاکی، انسان مرتب از کیستی و چیستی خود پرسیده است (رجایی، ۱۳۸۶) و از دیگر ابعاد مانند روانشناسی که شکل‌گیری هویت را از دوران کودکی به جهت جلوگیری از بحران‌های هویت که در سنین نوجوانی گریبانگیر نوجوانان و جوانان خواهد بود، لازم می‌داند و از بعد جامعه‌شناسی نیز اریک فروم از بحران هویت به عنوان بزرگترین مشکلات فلسفه جدید نام می‌برد و می‌تواند از آن به عنوان فقدان هویت و به تعبیری که از آن امروزه برای از خود بیگانگی به کار می‌رود شرفی، (۱۳۸۰) از سوئی دیگر جهان در طی دو دهه اخیر، شاهد پدیده‌ای به نام جهاتی شدن است که بر فرهنگ ملل تاثیر گذاشته است (گلشنی و همکاران، ۱۳۸۷)

هویت ایرانی-اسلامی:

در دنیای امروز ادیان نیز به مانند تمامی نهادهای اجتماعی با تحول فرهنگی مواجه اند. این موضوع هنگامی مهم‌تر جلوه می‌کند که دریابیم، انتقال دین به نسل‌های جوان‌تر، موجب پویایی دین می‌شود و دین را برای انتقال خود در جریان زمان توانا می‌سازد. مسیرهای گوناگونی که مستلزم شناخت ابعاد متفاوت و ترکیب‌هایی از هویت‌یابی دینی در ابعاد اجتماعی، اخلاقی، عاطفی و فرهنگی هستند، در دنیای امروز ممکن است در تقابل با الگوهای سنتی آن قرار گیرند. بنابراین مسئله "انتقال" در کانون توجه جامعه‌شناسی دینی قرار می‌گیرد. (شایگان، ۱۳۸۶) هویت اسلامی عبارتست از حقیقت جزئی‌فرد باضافه مولفه‌های اصلی مسلمانی و میزان استحکام این هویت به هماهنگی، انسجام و سازگاری مولفه‌ها و اجزای تشکیل‌دهنده آن با هم و با عالم خارج بستگی مستقیم دارد (عارف، ۱۳۸۹) در این پژوهش هویت اسلامی تحت تاثیر مولفه‌های آشنایی با اساطیر و تاریخ اسلام، اصول دین، فروع دین، دوری از محرّمات و عمل به سفارشات اسلام تعریف شده است. و هویت ایرانی به معنای تعلق مردم ایران به سرزمین، تاریخ و برخی ارزش‌های فرهنگی مشترک همچون، آداب و رسوم، اسطوره‌ها و باورهای مذهبی است. اگر مفاهیمی چون هویت و هویت ملی را در کنار برداشت‌هایی از ایران، ایرانی بودن و فرهنگ ایرانی قرار داده شوند، می‌توان به دریافتی از مفهوم هویت ایرانی رسید (جوادی یگانه و همکاران، ۱۳۸۷) مولفه‌ها و عوامل اثرگذار در این پژوهش تحصیلات، عرق ملی و اعتقادات شخصی والدین، نظام آموزشی، برنامه‌های درسی، و فضای آموزشی، رسانه و وسایل ارتباط جمعی، کتاب‌ها و مجلات کودکان، اینترنت و رایانه، گروه همسالان و بازیها اعم از سنتی و رایانه‌ای می‌باشد.

عوامل و مولفه‌های موثر دیگر در شکل‌گیری هویت:

- آموزش غیر رسمی.

- شخصیت فردی.

- اوقات فراغت و تفریحات.

- موقعیت اجتماعی خانواده.

- جنسیت (قنبری، ۱۳۸۲)

روش شناسی:

این تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی است و از روش زمینه یابی بهره جسته است. روش زمینه یابی با سه هدف عمده توصیف، کشف و تبیین انجام می شود که تبیین عبارتست از برقراری رابطه ای درونی بین متغیرهای مختلف (دلور، ۱۳۸۹) روش زمینه یابی بیشتر برای کشف رابطه و مستند سازی فرضیه هایی به کار می رود که به صورت علت و معلولی صورت بندی می شوند. جهت استفاده از این روش از ابزارهایی استفاده می شود که در تحقیق حاضر از یک نوع پرسشنامه استفاده می شود. به منظور جمع آوری داده ها و اطلاعات برای تجزیه و تحلیل، از روش پرسشنامه استفاده شده است. همچنین از روش اسنادی برای مطالعه ادبیات موضوع، بررسی پیشینه تحقیق و مبانی نظری و مسائل مربوط به آمارها و اطلاعات مورد استفاده قرار گرفته است که با استفاده از کتابها، نشریات، مقالات داخلی و خارجی انجام شده است.

جامعه آماری: در این بررسی جامعه آماری دانش آموزان مدارس مقطع ابتدایی دخترانه و پسرانه شهرمیبد بودند. برای بررسی تغییرات هویت، محقق سن ۷ تا ۱۱ سالگی را مبنای کار خود قرار داده است؛ بنابراین، کلیه دانش آموزان ۷ تا ۱۱ ساله به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شدند. برای تعیین حجم نمونه از جدول کرجسی و مورگان و مطابق با حجم جامعه ۲۸۵ نفر استفاده گردید برای دستیابی به اهداف مورد نظر ابتدا از میان مناطق چند گانه، از روش خوشه ای استفاده شد و سپس طبق محدوده جغرافیایی ۵ مدرسه به طور تصادفی از محدوده های جغرافیایی (شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز انتخاب شدند و ۲۸۵ نفر از این مدارس به شیوه در دسترس برای پژوهش برگزیده شدند.

ابزار جمع آوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه هویت اسلامی - ایرانی ساخته شده توسط رستگاری در سال ۱۳۹۱ بوده است. در این تحقیق از یک پرسشنامه دو بخشی استفاده شده است که هر کدام دارای ۵۵ سوال بوده است و هر بخش دارای یک سوال باز نیز بوده است. بخش الف درخصوص هویت ایرانی و بخش ب پرسشنامه شامل هویت اسلامی است و به شیوه لیکرت (خیلی زیاد=۱، زیاد=۲، کم=۳، خیلی کم=۴) میباشد. ضریب پایایی این پرسشنامه ۰/۷۶ و میزان ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۳ به دست آمد.

روشهای تجزیه و تحلیل داده ها:

در این تحقیق، برای تجزیه و تحلیل داده های بدست آمده از داده های پرسشنامه هم از روش آمار توصیفی و هم از روش آمار استنباطی استفاده شده است. در ابتدا آمار توصیفی مانند فراوانی، درصد، انحراف معیار و ... که به بررسی متغیرهای جمعیتی شناختی تحقیق شامل جنسیت، میزان تحصیلات و ... می پردازد؛ مورد بررسی قرار می گیرد. سپس آمار تحلیلی مطرح می گردد. روش آماری مورد استفاده در آزمون کلیه فروض تحقیق با توجه به ناپارامتریک بودن داده ها عبارتست از: نیکویی برازش خی دو، چرا که فراوانی های فرضی کاملاً نظری می باشند و همچنین سنجش فراوانی در میان گروههای متفاوت و دیگر اینکه آیا اختلاف میان فراوانی های مشاهده شده، و فراوانی نظری ناشی از خطای نمونه گیری است یا خیر مورد نظر پژوهشگر می باشد.

یافته ها: جهت تجزیه و تحلیل داده ها از نسخه ۱۶ برنامه نرم افزاری SPSS استفاده شد. یافته ها چنین نشان دادند که تحصیلات والدین اکثر نمونه ها ۵۶/۸٪ لیسانس، زیر دیپلم ۳/۸۵٪، دیپلم ۷٪، فوق دیپلم ۲۴/۹٪، فوق لیسانس و بالاتر ۷/۸۵٪ میباشد. فراوانی جنسیتی نمونه ها ۵۴/۰۳٪ دختر و ۴۵/۹۶٪ پسر بودند.

جدول ۱- توزیع فراوانی افراد مورد بررسی بر حسب جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
دخترانه	۱۵۴	۵۴/۰۳
پسرانه	۱۳۱	۴۵/۹۶
کل پاسخ ها	۲۸۵	۱۰۰

جدول ۲- توزیع افراد مورد بررسی بر حسب سطح تحصیلات والدین

تحصیلات والدین	فراوانی	درصد
زیردیپلم	۱۱	۳/۸۵
دیپلم	۱۹	۶/۶
فوق دیپلم	۷۱	۲۴/۹
لیسانس	۱۶۲	۵۶/۸
فوق لیسانس و بالاتر	۲۲	۷/۸۵
کل پاسخ ها	۲۸۵	۱۰۰

با توجه به نتایج استنباط می شود که تحصیلات والدین و شکل گیری هویت ایرانی دانش آموزان مستقل از یکدیگرند ($p < 0/01$) و ملاحظه می گردد که ۷۹ درصد از نمونه های مورد بررسی میزان تاثیر تحصیلات والدین در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۲۱ درصد این تاثیر را در حد کم و خیلی کم دانسته اند. قابل ذکر است که میانگین تاثیرات تحصیلات والدین ۳/۳۲ می باشد که در طیف ارزیابی شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی بیشتر از حد متوسط قرار گرفته و نشان می دهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر تحصیلات در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد زیاد می باشد. بر حسب نتایج ۷۲/۹٪ درصد از نمونه های مورد بررسی میزان تاثیر تحصیلات والدین را در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۲۷/۱٪ درصد این تاثیر را در حد کم دانسته اند. ضمناً میانگین تاثیرات تحصیلات والدین در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی برابر با ۳/۲۱ است که در طیف بیشتر از حد بوده و نشان می دهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر تحصیلات والدین در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد زیاد می باشد. بر اساس نتایج ۹۱/۸٪ درصد از نمونه های مورد بررسی میزان تاثیر عرق ملی والدین در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۸/۲٪ کم و خیلی کم دانسته اند. قابل ذکر است که میانگین تاثیرات عرق ملی والدین در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی برابر با ۳/۴۱ است که بیشتر از حد متوسط قرار گرفته و نشان می دهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر عرق ملی والدین در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد زیاد می باشد. بر حسب نتایج ۷۴/۱٪ از نمونه های مورد بررسی میزان تاثیر

اعتقادات شخصی والدین در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و ۲۵/۹٪ این تاثیر را در حد کم دانسته اند. قابل ذکر است که میانگین تاثیرات اعتقادات شخصی والدین در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی برابر با ۳/۳۱ است که در طیف ارزیابی در حد بیشتر از حد متوسط قرار گرفته و نشان میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر اعتقادات شخصی والدین در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد زیاد میباشد. بر حسب نتایج ۶۴/۴٪ از نمونه های مورد بررسی میزان تاثیر نظام آموزشی در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد و ۳۵/۶٪ این تاثیر را در حد کم و خیلی کم دانسته اند. قابل ذکر است که میانگین تاثیرات نظام آموزشی در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی برابر ۳/۶۱ بود که در طیف ارزیابی در حد بیشتر از حد متوسط قرار گرفته و نشان میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر نظام آموزشی در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد زیاد میباشد. براساس نتایج ۷۵/۸٪ تاثیر نظام آموزشی در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و ۲۴/۲٪ درصد این تاثیر را در حد کم دانسته اند. قابل ذکر است که میانگین تاثیرات نظام آموزشی در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی ۳/۷۳ میباشد که در طیف ارزیابی در حد بیشتر از حد متوسط قرار گرفته و نشان میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر نظام آموزشی در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد زیاد میباشد. بر حسب نتایج ملاحظه میگردد که ۷۶/۲٪ از نمونه های مورد بررسی میزان تاثیر برنامه درسی در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۲۳/۸٪ این تاثیر را کم دانسته اند. قابل ذکر است که میانگین تاثیرات برنامه درسی در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی برابر با ۳/۳۶ بود که در طیف ارزیابی در حد بیشتر از حد متوسط قرار گرفته و نشان میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر برنامه درسی در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد زیاد میباشد. بر حسب نتایج ملاحظه میگردد که ۷۶/۳٪ از نمونه ها میزان تاثیر برنامه درسی در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۲۳/۷٪ تاثیر آنرا کم دانستند قابل ذکر است که میانگین تاثیرات برنامه درسی در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی برابر با ۳/۴۳ بود که در طیف ارزیابی در حد بیشتر از حد متوسط قرار گرفته و از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر برنامه درسی در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد زیاد میباشد. بر حسب نتایج ۶۴/۵٪ نمونه ها میزان تاثیر ظاهری و فیزیکی مدرسه در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و ۳۵/۵٪ درصد این تاثیر را در حد کم و خیلی کم دانسته اند. میانگین تاثیرات وضعیت ظاهری و فیزیکی مدرسه در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی برابر با ۲/۸۶ بوده که در طیف ارزیابی در حد متوسط قرار دارد از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر وضعیت ظاهری و فیزیکی مدرسه در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد متوسط میباشد. بر حسب نتایج ۶۳/۶٪ نمونه ها تاثیر ظاهر فیزیکی مدرسه در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و ۳۶/۴٪ درصد این تاثیر را در حد کم دانسته اند. میانگین تاثیرات وضعیت ظاهری و فیزیکی مدرسه در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی برابر با ۲/۸۴ میباشد که در طیف ارزیابی در حد متوسط بوده و از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر وضعیت ظاهری و فیزیکی مدرسه در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد متوسط میباشد. بر حسب نتایج ملاحظه میگردد که ۷۶/۴٪ نمونه تاثیر رسانه های ارتباط جمعی را در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و حدود ۲۳/۶٪ در حد کم دانسته اند و میانگین تاثیرات رسانه ها در شکل دهی هویت ایرانی ۳/۶۱ میباشد که در طیف ارزیابی بیشتر از حد متوسط قرار گرفته و نشان میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی رسانه ها در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد زیاد میباشد. بر حسب نتایج جدول فوق ملاحظه میگردد که ۷۴/۷٪ از نمونه ها ، تاثیر رسانه ها در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد بالا و حدود ۲۵/۳٪ این تاثیر را در حد کم دانستند. میانگین تاثیرات رسانه ها در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان ۳/۳۲ میباشد. در طیف ارزیابی در حد بیشتر از حد متوسط قرار گرفته و نشان

میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر رسانه ها در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد زیاد میباشد. طبق نتایج ۷۴/۲٪ تاثیر کتابهای کودکان در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و ۲۵/۸٪ میزان این تاثیر را در حد کم و خیلی کم دانسته اند. میانگین تاثیرات مجلات و کتابهای خاص کودکان در شکل دهی هویت ایرانی ۳/۲۹ میباشد که در طیف ارزیابی بیشتر از حد متوسط قرار گرفته و نشان میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر مجلات و کتابهای خاص کودکان در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد زیاد میباشد. برحسب نتایج ملاحظه میگردد که ۷۳/۳٪ تاثیر مجلات و کتابهای خاص کودکان در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۲۶/۷٪ این اثر را کم دانستند. قابل ذکر است که میانگین تاثیرات مجلات و کتابهای خاص کودکان در شکل دهی ۳/۲۱ میباشد که در طیف ارزیابی در بیشتر از حد متوسط قرار گرفته و نشان میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر مجلات و کتابهای خاص کودکان در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد زیاد میباشد. بر اساس نتایج ۶۶٪ نمونه ها میزان تاثیر اینترنت و رایانه در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۳۴٪ آنرا کم و خیلی کم دانسته اند. قابل ذکر است که میانگین تاثیرات اینترنت و رایانه در شکل دهی هویت ایرانی ۲/۹۰ میباشد که در طیف ارزیابی در حد متوسط قرار گرفته و نشان میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر اینترنت و رایانه در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد متوسط میباشد. طبق نتایج ۶۵/۵٪ از نمونه های مورد بررسی میزان تاثیر اینترنت و رایانه در شکل دهی هویت اسلامی را در دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۳۴/۵٪ این تاثیر را در حد کم دانسته اند. قابل ذکر است که میانگین تاثیرات اینترنت و رایانه در شکل دهی هویت اسلامی ۲/۸۸ میباشد که در طیف ارزیابی در حد متوسط قرار گرفته و نشان میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر اینترنت و رایانه در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد متوسط میباشد. بر اساس نتایج ملاحظه میگردد که ۶۷/۳٪ درصد از نمونه ها میزان تاثیر گروه همسالان در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۳۲/۷٪ این تاثیر را در حد کم و خیلی کم دانستند. میانگین تاثیرات گروه همسالان در شکل دهی هویت ایرانی ۲/۹۸ میباشد که در طیف ارزیابی در حد متوسط قرار گرفته که نشان میدهد که از دیدگاه نمونه های مورد بررسی تاثیر گروه همسالان در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد متوسط میباشد. طبق نتایج ۶۴/۲٪ درصد از نمونه ها میزان تاثیر گروه همسالان در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۳۵/۸٪ آنرا کم دانستند. قابل ذکر است که میانگین تاثیرات گروه همسالان در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی ۲/۹۲ بوده و در حد متوسط قرار دارد که نشان می دهد از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر گروه همسالان در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد متوسط است. طبق نتایج ۶۹/۲٪ نمونه ها میزان تاثیر بازیهای سنتی در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۳۰/۸٪ آنرا خیلی کم دانستند. میانگین تاثیرات بازیهای سنتی در شکل دهی هویت ایرانی ۲/۹۵ میباشد که در طیف ارزیابی در حد متوسط قرار گرفته و نشان میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر بازیهای سنتی در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد متوسط میباشد. بر حسب نتایج ۶۷٪ نمونه میزان تاثیر بازیهای سنتی در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۳۳٪ آنرا در حد کم دانستند. میانگین تاثیرات بازیهای سنتی در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان ۲/۸۸ میباشد که در طیف ارزیابی در حد متوسط قرار گرفته و نشان میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر بازیهای سنتی در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد متوسط میباشد. بر حسب نتایج ملاحظه میگردد که ۵۷/۷٪ درصد از نمونه های مورد بررسی میزان تاثیر بازیهای رایانه ای در شکل دهی هویت ایرانی را در دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۴۲/۳٪ تاثیر را در حد کم و خیلی کم دانستند. میانگین تاثیرات بازیهای رایانه ای ۲/۸۳ میباشد که

در طیف ارزیابی در حد متوسط قرار گرفته و نشان میدهد که از دیدگاه نمونه مورد بررسی تاثیر بازیهای رایانه ای در شکل دهی هویت ایرانی دانش آموزان دوره ابتدایی در حد متوسط میباشد. طبق نتایج ۶۱/۴٪ درصد از نمونه ها میزان تاثیر بازیهای رایانه ای در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته و حدود ۳۸/۶٪ تاثیر را در حد کم دانستند. میانگین تاثیرات بازیهای رایانه ای در شکل دهی هویت اسلامی دانش آموزان دوره ابتدایی برابر با ۲/۸۲ بوده که در طیف ارزیابی در حد متوسط قرار دارد که بیانگر این است که تاثیر بازیهای رایانه ای در شکل دهی هویت دانش آموزان دوره ابتدایی در حد متوسط میباشد.

بحث و نتیجه گیری: امروزه نتایج تحقیقات روانشناسان اخلاق، حمایت قابل توجهی را از سازه های هویت اخلاقی و اهمیت آن در پیش بینی رفتارهای اخلاقی نشان داده است. (شائو و همکاران، ۲۰۰۹) تحکیم هویت از مقوله های مهم در همه کشورها و در نظام آموزشی بشمار می آید. در این زمینه آموزش و پرورش از طریق برنامه های آموزشی و فضای علمی در این زمینه نقش مهمی ایفا می کند. بهره گیری از برنامه ها و رویکردهای منسجم جهت رشد و پرورش هویت ایرانی - اسلامی از ضروریات و اولویت ها میباشد.

محدودیت ها: از جمله این محدودیت ها می توان به نمونه انتخاب شده و مقطع تحصیلی اشاره کرد که صرفا به مقطع ابتدایی پرداخته شده است. کمبود منابع و سوابق پژوهش در خصوص موضوع نیز از دیگر محدودیت های پژوهش میباشد. **پیشنهادهای:** با توجه به نقش گسترده و پر اهمیت والدین در شکل گیری هویت، لزوم آگاه سازی والدین احساس می شود چرا که والدین نه تنها در نقش تربیتی خود بلکه در نقش راهنمای کودکان برای انتخاب همسالان، رسانه و بازیها نیز ایفای نقش می نمایند. همچنین پیشنهاد می شود در نظام آموزشی و رسانه از هر نوع آن برنامه ریزی های کوتاه مدت بر اساس الگوی ایرانی اسلامی و با هدف شکل گیری هویت ایرانی اسلامی در دانش آموزان به صورت کاملا تدوین شود. با توجه به علاقه کودکان و نوجوانان به بازیهای رایانه ای سازماندهی بازیهای رایانه ای برای بهره برداری از توان زیاد این نوع بازیها در جهت اعتلای فرهنگ و شکل گیری هویت ایرانی اسلامی احساس می شود. همچنین لازم است نظام آموزشی به برنامه ریزی های درسی به در رابطه به هویت ایرانی اسلامی بپردازد.

منابع فارسی:

- احمدی سید احمد، ۱۳۸۷ (۱۳۸۷)، روان شناسی نوجوانان و جوانان، چاپ هشتم تهران، نشر نخستین.
- افروغ عماد، (۱۳۸۸)، هویت ایرانی و حقوق فرهنگی، انتشارات سوره، تهران.
- جوادی یگانه محمد رضا، وعزیزی جلیل، پائیز (۱۳۸۷)، مقاله هویت فرهنگی و اجتماعی در بین جوانان شهر شیراز، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال اول، شماره ۳.
- دلاور علی (۱۳۸۹)، احتمالات و آمار کاربردی در روان شناسی و علوم تربیتی انتشارات رشد، چاپ پنجم، تهران.
- رجائی فرهنگ، (۱۳۸۶)، مشکل هویت ایرانیان امروز، تهران، نشر نی.
- سیف، سوسن و همکاران (۱۳۸۱) روان شناسی رشد، تهران: نشر سمت، چاپ سیزدهم.
- شرفی محمد رضا، (۱۳۸۰)، جوان و بحران هویت، سروش، تهران
- طایفی، ع. (۱۳۸۲) بحران هویت قومی در ایران، تهران: نشر شادگان
- عارف، رضا، (۱۳۸۹) هویت اسلامی ما، دو فصلنامه اسلام پژوهی، شماره چهارم، بهار و تابستان.
- فیست، جس؛ فیست، گریگوری جی (۱۳۹۲) نظریه های شخصی، ترجمه یحیی سید محمدی، تهران: نشر روان، چاپ نهم.
- قنبری علی، (۱۳۸۲)، ابعاد هویت ملی ایرانیان، تهران: طرح انجام شده در پژوهشکده علوم انسانی

و اجتماعی جهاد دانشگاهی.

کرین، ویلیام سی. (۱۳۸۷) پیشگامان روان شناسی رشد، ترجمه فرید فدایی، تهران: انتشارات اطلاعات، چاپ چهاردهم.
گلشنی مهدی، غلامی رضا، (۱۳۸۷)، گزارش پژوهش ملی ایران و جهانی شدن، پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران

Duriez B, Smits I, Goossens L. The relation between identity styles and religiosity in adolescence: Evidence from a longitudinal perspective. *Pers Individ Dif* 2008; 44(3): 1022-31.

Jenkins , Richard , 2002, The construction of collective identities and the continual Reconstruction of primordiality

Mitchel Patrick ,Evangelicalism and Nationalism ,Oxford University press ,2001

Oldehinkel AJ, Verhulst FC, Ormel J. Mental health problems during puberty: Tanner stage-related differences in specific symptoms. *J Adolesc* 2011; 34: 73-85.

Shao, R., Aquino, K., & Freeman, D. (2008). Beyond moral reasoning: A review of moral identity research and its implication for business business ethics. *Business Ethics Quarterly*, 18(4), 513-540.

Abstract

This research has been conducted under the name of identity crisis and factors influencing the formation of Iranian-Iranian identity in children with the aim of examining the role of parents, educational system, mass media, peers and different types of games. In this study, the statistical population was all students of elementary school girls and boys in Maybod. In order to investigate identity changes, the researcher has used the age of 7 to 11 years. To determine the sample size from the Krejcy and Morgan table and according to the size of the society, 285 people were used. To achieve the goals, the cluster method was used and then, according to The geographical range of 5 schools was randomly selected from the geographical range and 285 of these schools were selected in the available research form. In order to collect the data, the Islamic-Iranian Identity Questionnaire made by Salvation in 2012 was used in this research. After collecting the data from the questionnaire, in order to test the research hypothesis and due to the data being irregular, in addition to descriptive statistics Non-parametric chi-square (Nikooie fit to the data) inferential statistics have been used. The results of the analysis of the

findings show that parenting factors, educational system, the media, peer groups, and games play an important role in shaping the Islamic Iranian identity of elementary students.

Keywords: Identity crisis, Iranian identity - Islam, formation, children

Archive of SID